

Svenska missionsrådets utvecklingssyn och förändringsteori

1. Bakgrund och syfte

Syftet med denna policy är att beskriva Svenska missionsrådets (SMR) övergripande syn på hur förändring sker utifrån vår identitet som kristet missionsråd och civilsamhällsaktör inom det internationella utvecklingssamarbetet¹. Policyn beskriver vårt mervärde och relevans som mötesplats, påverkansaktör och vidareförmedlare av medel för utvecklingssamarbete och tydliggör viktiga principer som ska styra vår verksamhet².

Policyn har tagits fram av en arbetsgrupp på SMR:s kansli, med stöd från referenspersoner i SMR:s utvecklingsutskott och nätverk. Policyn beslutas av styrelsen och revideras vid behov. SMR:s ledningsgrupp ansvarar för regelbunden uppföljning och utvärdering av policyn.

2. Tro är en drivkraft för förändring

Tro och övertygelse är en stark kraft till förändring. Det har vi många exempel på i världshistorien. Vi säger ibland att *tro kan förflytta berg* som ett uttryck för denna förändringskraft.

SMR:s vision är en värld befriad från fattigdom och förtryckande strukturer, där människor kan påverka sin egen situation och där Guds skapelse förvaltas med ansvar inför kommande generationer. Vi vill skapa möjligheter för människor att delta i och forma sin egen utveckling. Genom möten, samverkan och kunskap kan vi tillsammans skapa goda förutsättningar för hållbar förändring³.

Vi är en del av en tradition där tro och socialt engagemang hör samman. Vi tror på en kärleksfull Gud som vill människor och resten av skapelsen väl. I den

¹ Texten är skriven i "vi-form" för att markera det gemensamma ägarskapet "vi som organisationen SMR" har för förändringsteori och utvecklingssyn. Inom detta "vi" har styrelsen, kansliet och medlemsorganisationerna olika roller och ansvar. Medlemsorganisationerna har exempelvis egna visioner och förändringsteorier och denna policy vägleder därför bara den del som formellt berör SMR som organisation.

² Policyn gäller således både den del av SMR:s verksamhet som finansieras med Sida-medel och den som finansieras från andra källor, även om den Sida-finansierade delen inte rör den församlingsutveckling eller evangelisation som genomförs av vissa av våra medlemsorganisationer.

³ Se SMR:s stadgar och värdegrund

kristna berättelsen ser vi en Gud med särskild omsorg om de mest utsatta. Den beskriver Gud som skapare, försonare och förmedlare av hopp. Den beskriver också att varje människa är skapad till Guds avbild till frihet och gemenskap, med rättigheter, egenmakt och ansvar. Därför kan kristen tro vara en stark drivkraft för förändring och ha betydelse för ekonomiska, politiska, ekologiska, sociala, kulturella och andliga aspekter av mänskligt liv i samhällsgemenskapen.

Som missionsråd ser vi att vår mission, vårt uppdrag, är en del av Guds mission i världen⁴. Vår helhetssyn⁵ innebär att med kärlek, och i ord och handling, tjäna vår värld bortom etniska, kulturella och konfessionella gränser genom rättighetsbaserat utvecklingssamarbete, vittnesbörd⁶, påverkansarbete och nätverksbyggande. Dessa funktioner utgör alla en viktig del av vårt uppdrag och bidrar på olika sätt till vår vision.

Tro och övertygelse är en viktig förändringskraft för alla människor. Rätten att fritt välja och leva ut sin tro eller övertygelse är en viktig del av vårt arbete och en central del av de mänskliga rättigheterna⁷. Vår kristna identitet är en konstruktiv utgångspunkt för att, i dialog och samarbete, lära oss av andra traditioner och livsåskådningar. Tro och övertygelse kan bidra till en positiv samhällsutveckling genom att stärka gemenskapen människor emellan och genom att skapa hopp och engagemang.

3. Vår utvecklingssyn

Civilsamhället i centrum för förändring

Vår förändringsteori utgår från tre aktörsgrupper, där det civila samhället är vårt huvudfokus. De andra två förändringsaktörerna är rättighetsinnehavare och skyldighetsbärare, vilka påverkar och påverkas av civilsamhället. Civilsamhället är heterogent och kan rymma aktörer som både främjar och motverkar demokrati och hållbar utveckling. Samtidigt anser vi att pluralism är en förutsättning för hållbar förändring på lång sikt.

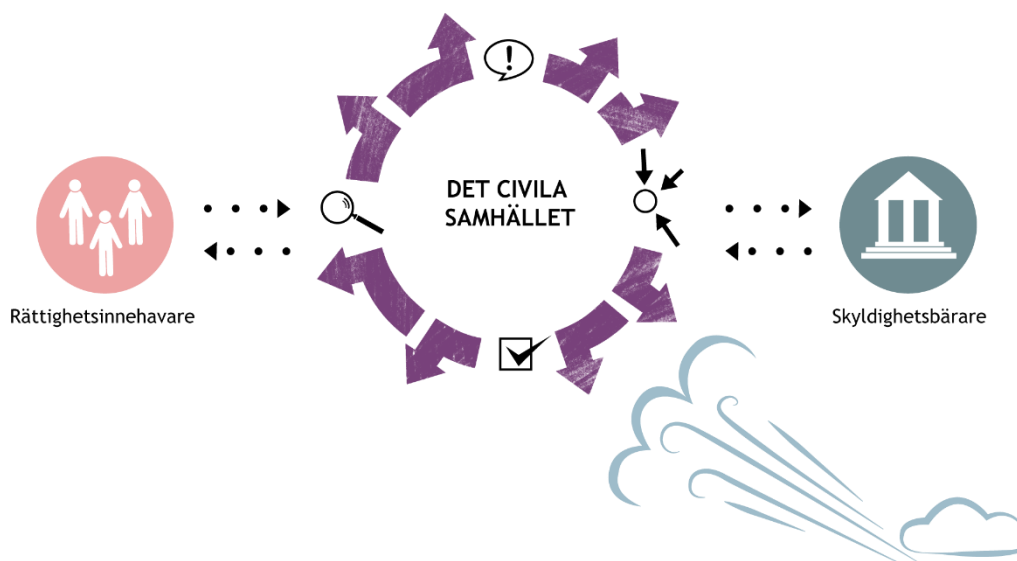
Vi ser förändring som en ständigt pågående process som vi kan bidra till genom exempelvis finansiellt och tekniskt stöd, partnerskap, nätverkande eller långsiktigt relationsbyggande. De fyra momenten i förändringsprocessen är *medvetandegörande, mobilisering, agerande och reflektion*.

⁴ Se SMR:s stadgar och värdegrund

⁵ Tre teologiska begrepp – *Missio Dei*, *kairos*, *shalom* – kan sägas sammanfatta denna helhetssyn: Guds mission – *missio Dei* – är ett vedertaget ekumeniskt begrepp som tar sin utgångspunkt i att Gud älskar världen och har en plan för att upprätta både människor och skapelsen. Gud är förändringsaktör nummer ett och agerar i historien ”när tiden är inne” – *kairos* (Guds tid) – och vi inbjuds att vara medskapare och medförändrare. Målet är *shalom* som är frid, glädje, harmoni och upprättade relationer, vilket är det som kännetecknar Guds rike.

⁶ Vittnesbörd syftar både på att berätta om Guds kärlek och den kristna tron, men också att visa på densamma genom handlingar.

⁷ Se artikel 18 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna samt artikel 18 i FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna.

Schematisk bild av SMR:s förändringsteori som visar hur civilsamhället är centralt i vår syn på förändring och utveckling. Hjulet illustrerar att förändring är en ständigt pågående process. De fyra symbolerna i hjulet står för processens fyra moment, medvetandegörande, mobilisering, agerande och reflektion. Pilarna i hjulet symboliserar civilsamhällets mångfald. Vinden som får hjulet att snurra är det stöd och samarbete som SMR ger och tar del av, men kan även ses som var människas engagemang och drivkraft eller Guds ande.

Genom stöd till aktörer i civilsamhället kan vi bidra till att individer, organisationer och andra aktörer *medvetandegör* varandra om orättvisor och hinder för utveckling. Med rätt förutsättningar leder detta till *mobilisering* och organisering i sociala rörelser, samt till gemensamt eller enskilt konstruktivt *agerande* för en positiv samhällsutveckling. Människor kan tillägna sig självförtroende, engagemang, kunskap, förståelse, tillit, färdigheter och därmed stärkt egenmakt. Fortsatt förändring kräver att aktörer i civilsamhället *reflekterar* över vilken förändring som sker och främjar en lärandekultur, där nya perspektiv har en självklar plats. Civilsamhället kan som en konsekvens av denna process försvara demokrati, bevaka och utkräva rättigheter, sprida kunskap och skapa opinion, i relation till stat och moraliska skyldighetsbärare.

Ett starkt och pluralistiskt civilsamhälle är nödvändigt för att uppnå ett hållbart, rättvist, jämställt och demokratiskt samhälle där människor kan påverka sin livssituation och där de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och uppfylls. Genom att stötta aktörer i civilsamhället är vi med och skapar förutsättningarna för människor att gå samman och själva förändra sin värld. Det är ett av våra viktigaste uppdrag.

Religiösa aktörer, till exempel kyrkor och samfund, är viktiga civilsamhällesaktörer, på gott och på ont. De är moraliska och i många fall juridiska skyldighetsbärare⁸, men är också aktörer med institutionella rättigheter.

⁸ Religiösa aktörer har i många länder det juridiska ansvaret för familjerätsfrågor.

Vi ser som vår särskilda uppgift att lyfta dessa aktörers, ibland förbisedda, roll i civilsamhället.

Rättighetsinnehavares perspektiv

Vi tror att varje människa, skapad till Guds avbild, har en inneboende kraft och egenmakt till förändring. Varje individ har värdighet och rättigheter, men vi ser också att människors liv präglas av brustenhet och tillkortakommande.

Människan är skapad till gemenskap och är alltid beroende av andra. Individer med kunskap, motivation och nätverk har bättre möjligheter att utkräva sina rättigheter, respektera andras rättigheter och delta i och påverka utvecklingen mot en rättvis, fredlig och hållbar värld.

Vi tror att de människor som själva drabbas av orättvisa strukturer är de som är bäst lämpade att analysera, reflektera och skapa förändring. För att bidra till långsiktigt hållbar förändring som är relevant för framtida generationer krävs att en mångfald av aktörer samarbetar så att många perspektiv och grupper inkluderas i beslut och handling. Utifrån både ett teologiskt perspektiv och ett rättighetsbaserat arbetssätt kommer SMR fram till samma slutsats: att bred förankring och många rösters bidrag in i processen är en central aspekt för hållbar förändring.

Strategisk förändring med kontext- och aktörsanalys

För att strategiskt kunna agera mot orättvisor måste förändringsaktörer känna till sin kontext med de sociala, kulturella, ekonomiska, politiska och religiösa faktorer som påverkar. En nyanserad och grundlig kontext- och aktörsanalys är därför en viktig utgångspunkt i allt förändringsarbete. Analysen ska skildra normer och ideal, religion och ideologi, attityder och beteenden hos aktörer, men också maktrelationer och motståndsstrategier, hinder, risker och möjligheter. Framför allt måste analysen identifiera vilka aktörer som är viktiga att samarbeta med, utkräva ansvar av eller påverka i den aktuella kontexten.

Globala ramverk och åtaganden

Ett hållbart förändringsarbete innebär att arbeta för lösningar på de gemensamma globala utmaningar vi står inför, inklusive fattigdom i alla dess former, ojämlikhet och diskriminerande strukturer, klimatförändring, miljöförstöring, konflikter och orättvisor. Det behöver göras inom ramen för globala ramverk, uttryckta i framför allt de 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, och i FN:s ramverk för mänskliga rättigheter. Detta ramverk omfattar ett flertal beslut, konventioner och resolutioner såsom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, konvention om barnets rättigheter, och konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt i resolutioner som 1325 om kvinnor fred och säkerhet och resolution 2250 om unga, fred och säkerhet. Tillsammans utgör Agenda 2030 och FN:s ramverk för mänskliga

rättigheter en gemensam referensram för skyldighetsbärare, rättighetsinnehavare och civilsamhället i dialogen kring vilken typ av samhällsförändring som bör eftersträvas.

I vår roll som civilsamhällesaktör relaterar vårt dagliga arbete även till andra globala ramverk och överenskommelser. Vi är medlemmar i CHS Alliance⁹ och Core Humanitarian Standard (CHS) för kvalitet, effektivitet och ansvar stöder och vägleder vårt utvecklingssamarbete. Vi står bakom Istanbulprinciperna om civilsamhällets utvecklingseffektivitet¹⁰, Parisavtalet om gemensamma klimatåtaganden, Kunming-Montrealramverket om gemensamma åtaganden för bevarandet av biologisk mångfald, samt Sendai-ramverket om katastrofriskreducering¹¹ som betonar resiliens som en av fyra viktiga fokusområden.

Som missionsråd är de ekumeniska dokument som tagits fram i olika internationella fora viktiga för vår helhetssyn på mission¹².

Styrka och motivation genom tvåspråkighet

Inom vårt förändringsarbete vill vi särskilt lyfta religiös läskunnighet och de religiösa aktörernas betydelse. Vi vill skapa förståelse av utveckling som fokuserar på mänskligt välmående och en strävan mot hållbar hantering av våra gemensamma och ändliga resurser. Det inkluderar att skapa och upprätthålla jämbördiga samarbeten i vårt nätverk för vidareförmedling och arbeta mot de traditionella maktstrukturer som ofta präglar det internationella biståndet. Religiösa aktörer har ofta förankring i olika nivåer i samhället och kan ha stort inflytande på hur människor tänker och agerar. Att ge tillfälle för teologisk reflektion om mänskliga rättigheter, utifrån olika religiösa tolkningstraditioner, kan bidra till en fördjupad förståelse och beredskap för förändring hos både skyldighetsbärare, rättighetsinnehavare och civilsamhällesaktörer.

Vi ser en styrka i att kunna tala både ett rättighetsbaserat och ett teologiskt språk. Dessa två språk är olika men kan ändå vara samstämmiga och ömsesidigt stöttande. Vi arbetar med en mångfald av aktörer världen över och kan hämta inspiration och gemensamma drivkrafter i både den kristna tron och i ett rättighetsbaserat arbetssätt. Båda språken motiverar oss att arbeta icke-diskriminerande, inkluderande, transparent, ansvarstagande och ansvarsutkrävande och för att möjliggöra ett brett och aktivt deltagande av människor oavsett religion eller övertygelse.

⁹ Läs mer om [CHS Alliance](#)

¹⁰ Läs mer om [Istanbulprinciperna](#)

¹¹ Läs mer om [Sendai-ramverket](#)

¹² Centrala missionsdokument för SMR är *Tillsammans för livet*, *Kristet vittnesbörd i en mångreligiös värld* och *Lausannedeklarationen*.

4. Viktiga principer för förändring och hållbar utveckling

De principer som listas nedan¹³ utgör tillsammans viktiga utgångspunkter för hur vi som nätverk ska arbeta för förändring och hållbar utveckling, lokalt såväl som globalt. Deltagande

Varje människa har rätt att delta i processer och beslut som påverkar dennes livssituation. Ett aktivt deltagande, tillgängligt för en bredd av samhällsgrupper och aktörer leder till en större förståelse för olika perspektiv och erfarenheter, och därmed till bättre, mer informerade och mer långsiktiga beslut. Till exempel förbises ofta barns och ungas aktörskap i samhällsutvecklande processer, trots att de i många länder utgör en stor del av befolkningen. Ett aktivt deltagande innebär att barn och unga får reell möjlighet att komma till tals och bidra med sina perspektiv. Referens till globala och nationella ramverk

Planering och motivering till aktiviteter och förväntade resultat inom förändringsarbete ska referera till relevanta globala och nationella ramverk för mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Det visar att verksamheten baseras på många aktörers erfarenheter och gemensamma åtaganden, samt bidrar till att andra aktörer inom samarbetet kan känna igen sig i språk och begrepp som används.

Ansvarsutkrävande och ansvarstagande

Rättighetsinnehavare och andra aktörer i det civila samhället har rätt att utkräva ansvar av stat, myndigheter och andra makthavare som företag, utvecklingsaktörer och enskilda personer. Det gäller i synnerhet juridiska skyldighetsbärare och aktörer med anförtrödd makt, som till exempel politiker, rättsväsende och religiösa ledare på olika nivåer. De har ett stort ansvar och ska vara beredda på att stå till svars för sina handlingar och beslut. Därför är ansvarsutkrävande en viktig uppgift för det civila samhället liksom att medvetandegöra och stärka rättighetsinnehavarna så att de själva kan utkräva sina rättigheter. Ökat ansvarstagande kan uppnås genom att engagera, samverka med, eller förmedla ny kunskap till skyldighetsbärarna.

Ickediskriminering och jämlikhet

Alla former av diskriminering måste förhindras, förebyggas och elimineras i all verksamhet och i utvecklingssamarbetet. Diskriminering kan ske utifrån t.ex.

¹³ De sex första principerna är centrala för ett rättighetsbaserat arbete och struktureras utifrån verktyget PLANET, vilket är en akronym för *Participation, Link to human rights obligations, Accountability, Non-discrimination & equality, Empowerment, Transparency*. Läs mer på Sidas hemsida sida.se.

kön, könsidentitet eller könsuttryck, ålder, religions- eller övertygelsetillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, etnicitet, ursprung, socioekonomisk status, och hälsostatus. De människor som möter störst hinder att få sina rättigheter tillgodosedda ska prioriteras, inkluderas och få göra sin röst hörd i samhällsutvecklande processer. Ett intersektionellt angreppssätt, där flera identitetsaspekter analyseras, förtydligar hur flera diskrimineringsgrunder samverkar och förstärker varandra samt vilka maktrelationer som finns *inom* grupper, till exempel inom gruppen kvinnor eller gruppen kristna.

Egenmakt (empowerment)

En individ eller grupp ska ha makt och förmåga att påverka sin egen och andras livssituation till det bättre, och de ansvariga ska vara utrustade för att stödja denna process. Det civila samhället bör fokusera på att öka medvetenheten om de mänskliga rättigheterna, utbilda människor i hur de kan hävda dem, samt uppmuntra deltagande i beslutsfattande. Fokus bör också vara att stärka de ansvarigas förmåga att fullgöra sina skyldigheter, t.ex. genom att säkerställa att statliga institutioner effektivt genomför människorättsnormer och avsätter tillräckliga resurser för att upprätthålla rättighetsinnehavarnas egenmakt. Det femte globala målet i Agenda 2030 lyfter särskilt behovet av att stärka alla kvinnors och flickors egenmakt.

Vi vill särskilt lyfta de religiösa berättelsernas betydelse för människans upplevelse av egenmakt. I den kristna traditionen är människan inbjuden och bemyndigad av Gud att vara medskapare.

Transparens

Information ska vara tillgänglig för de som berörs och rättighetsinnehavare ska ha möjlighet att delta i och bevaka processer som berör dem. Transparens är viktigt för ömsesidigt ansvarsutkrävande, för att aktivt motarbeta korruption och för att stärka och bevara allmänhetens tillit till utvecklingsaktörer och samhällsinstitutioner. Det ska vara enkelt och lättillgängligt för rättighetsinnehavare och andra aktörer att anmäla misstankar om oegentligheter, via exempelvis ett klagomålshanteringssystem, och alla misstankar ska noggrant följas upp.

Kapacitetsutveckling och lärande

För att individer, organisationer och samhällen ska kunna uppnå sina egna utvecklingsmål och strategier krävs kontinuerlig kapacitetsutveckling och medvetna metoder för lärande. Det sker genom utbildning i olika former, praktisk erfarenhet och erfarenhetsutbyten med andra aktörer. Externa utvärderingar, organisationsbedömningar och revisioner kan hjälpa utvecklingsaktörer att identifiera och prioritera vilka kapacitetsstärkande insatser som behövs kortsiktigt och långsiktigt.

Jämställdhet

En genusanalys som utgår från ett rättighetsbaserat arbetssätt hjälper till att identifiera hur olika grupper i samhället påverkas positivt eller negativt av olika beslut och vägval, och vad förändringsaktörer därmed kan göra för att bedriva ett så makt- och genusmedvetet arbete som möjligt. Ett aktivt jämställdhetsarbete som bidrar till minskad diskriminering och ökad rättvisa ska genomsyra allt förändringsarbete.

Religiös läskunnighet

Religiös läskunnighet är en grundläggande förmåga att förstå att religion och livsåskådning påverkar ett samhälle och dess utveckling. Det handlar om att bejaka religion och livsåskådning som förklarings- och förändringsfaktorer, utan att förminska eller förstora deras betydelse, och förstå hur de samverkar med andra faktorer i de kontexter som man verkar i. Utvecklingsaktörer som vill arbeta rättighetsbaserat behöver förstå och förhålla sig till religiösa institutioner och maktstrukturer, men också till enskilda människors livsåskådningar och rätten till religions- och övertygelsefrihet. Teologisk reflektion och samtal om tro som drivkraft är viktiga faktorer för att skapa förändring i de kontexter vi arbetar.

Konfliktkänslighet

Konfliktkänslighet innebär en förståelse för att förändringsarbete alltid påverkar konfliktodynamiken i den kontext där arbetet pågår, även där det råder fred. Det här gäller både för humanitärt arbete, långsiktigt utvecklingssamarbete och fredsbyggande verksamhet. Med en konfliktkänslig ansats planeras och genomförs verksamheten på ett systematiskt sätt som minimerar negativa effekter som kan leda till att en konflikt utvecklas i destruktiv riktning eller till nya konflikter, och samtidigt bidrar till att stärka lokal kapacitet för fred både i förebyggande och fredsskapande syfte.

Lokalt ägarskap

Att arbeta för att uppnå en värld befriad från fattigdom och förtryckande strukturer kräver insikt om att världen vi verkar i är ett resultat av historisk kolonialism, rasism och diskriminerande praktiker. Missions- och biståndsarbete formades under dessa strukturer, och vi som nätverk behöver arbeta aktivt för att motverka de tendenser som fortfarande finns inom båda sfärer. Det handlar om att identifiera orsakerna till, och konsekvenserna av, den orättvisa fördelning av makt som finns inom vårt ekosystem av aktörer. Trosbaserade aktörer behöver hantera sin egen roll i förhållande till makthavare och det eventuella stöd man ger till förtryckande strukturer. En sådan insikt är nödvändig för att aktivt kunna motarbeta orättvisor, även när dessa gynnar de egna intressena. Ett sätt är att säkerställa lokalt ägarskap, där de som berörs också kan påverka sitt samhälles utveckling. Vi stödjer därför utvecklingsinitiativ som snarare fokuserar på

gemensamt lärande och erfarenhetsutbyte än ett traditionellt förhållande mellan givare och mottagare.

Tillitsfulla partnerskap

Tillit är avgörande för meningsfullt erfarenhetsutbyte, effektivt utvecklingssamarbete, fredliga, jämställda och rättvisa samhällen och för kampen mot korruption och maktmissbruk. Transparens, öppenhet och lärande underlättar och stärker partnerskap och samarbetsrelationer. Flera av våra medlemsorganisationer har djupa relationer till sina samarbetspartner som bygger på en gemensam identitet och tro. Relationerna sträcker sig ibland långt tillbaka i tiden. Detta skapar unika förutsättningar för tillit och ömsesidigt lärande. Tillit handlar om att våga visa på brister och förbättringsområden och att känna sina samarbetspartners identitet, roll i civilsamhället, vägledande värden, visioner och verksamhet, samt kunna kontrollera att alla parter följer överenskommelser.

Nätverkande

Aktörer i civilsamhället behöver lära av andras kunskap och erfarenheter för att kunna stå upp mot orättvisor och fatta välinformerade beslut. I nätverk kan aktörer samarbeta med varandra för att få socialt stöd och en starkare röst i påverkansarbete, och samtidigt utmanas för att förbättra sin egen organisation och stärka sin relevans som civilsamhällesaktör. Nätverk kan inspirera till nya arbetssätt och viktig kunskap. Att få möjlighet att lära av andra aktörers misstag, framgångar och erfarenheter är en central aspekt för effektivitet och långsiktighet.

Resiliens

Miljö- och klimatförändringar är en av vår tids största utmaningar och flera av de planetära gränserna är redan överskridna. Konsekvensen av detta är ökad utsatthet, fattigdom och ojämlikhet. Utvecklingsinitiativ behöver alltid ta miljö och klimat och samhällens motståndskraft och återhämtningsförmåga, alltså resiliens, i beaktande. Det är viktigt att ha beredskap för förändrade förutsättningar, att vara en lärande organisation som kontinuerligt analyserar kontexten och anpassar inriktning och verksamhet efter en föränderlig verklighet. Fattigdom och utsatthet koncentreras alltmer till kontexter som drabbats av väpnade konflikter, naturkatastrofer, sårbarhet och komplexa långvariga kriser. Multipla kriser kopplade till miljö, klimat, minskad biologisk mångfald såväl som hälsa kommer att påverka världen på sätt vi ännu inte kan förutse men som vi måste kunna anpassa oss till. De av oss som minst bidragit till problemen är ofta de som drabbas hårdast av kriser, chocker och osäkerheter. Världen är vårt gemensamma ansvar, men vi som påverkar mest bör också ta störst ansvar för hantering och åtgärder.

5. Operationalisering och praktisk tillämpning

Vi operationaliserar denna policy och dess vägledande principer i strategier för vår verksamhet, tematiska och organisatoriska policyer, riktlinjer för respektive anslag i vår verksamhet, i uppdragsbeskrivningar för mötesplatser och utvärderingar, samt för internt lärande och kompetensutveckling.

Antagen av SMR:s styrelse 23 september 2021, uppdaterad februari 2025.